

Mer om ...

Förskolechefen och rektorn

- Bestämmelser om förskolechef och rektor finns i skollagen.
- En förskolechef eller rektor får vara det för flera förskole- respektive skolenheter.
- En förskole- eller skolenhet får bara ha en förskolechef eller rektor.
- Rektorn kan vara "rektor tillika förskolechef".
- Förskolechefen och rektorn får delegera vissa ledningsuppgifter och beslut.
- Vissa av rektorns beslut kan överklagas.

Samma bestämmelser gäller för statliga, kommunala och fristående förskolor och skolor

En utgångspunkt för skollagen är att regleringen av all offentligt finansierad verksamhet inom skolväsendet i princip är gemensam, oavsett huvudman. Denna redogörelse om skollagens bestämmelser om förskolechefen och rektorn gäller, i enlighet med detta, för både statliga, kommunala och fristående förskolor och skolor.

Behörighet och befattningsutbildning

Alla förskolechefer och rektorer som huvudmannen anställer måste ha pedagogisk insikt som de ska ha skaffat sig genom *både* utbildning och erfarenhet.

Skolhuvudmännen är skyldiga att se till att nyanställda rektorer går en särskild befattningsutbildning, rektorsutbildningen, eller en utbildning som kan jämföras med denna. Utbildningen är inte obligatorisk för förskolechefer eller andra i ledande befattning, men utbildningen är öppen även för dem.

Tydligt ledningsansvar för förskolan, skolan och fritidshemmet

Det ska vara tydligt för barnen, eleverna och deras föräldrar samt för personalen vem som har ledningsansvaret för de verksamheter som regleras i skollagen, läroplanerna och andra författningar. Därför ska den som har ledningsansvaret för förskolan benämnas förskolechef och den som har ledningsansvaret för skolan ska benämnas rektor. Det betyder till exempel att benämningar som skolledare, gymnasiechef eller grundskolechef inte får användas för den som har det ledningsansvar som en rektor ska ha. En rektor som också har ledningsansvaret för en förskola ska benämnas rektor tillika förskolechef.

Begreppen förskoleenhet och skolenhet

En *förskoleenhet* är en av huvudman för förskola organiserad enhet som omfattar verksamhet i en eller flera förskolebyggnader som ligger nära varandra och till enheten knuten verksamhet som inte bedrivs i någon förskolebyggnad.

En *skolenhet* är en av huvudman för annan skolform än förskola organiserad enhet som omfattar verksamhet i en eller flera skolbyggnader som ligger nära varandra och till enheten knuten verksamhet som inte bedrivs i någon skolbyggnad.

Begreppen avser förskolan eller skolan i fysisk bemärkelse, dvs. de byggnader, lokaler och utrymmen utomhus där huvudmannen bedriver sin verksamhet. För att flera byggnader ska anses som en skolenhet krävs att de ligger någorlunda nära varandra och på ett naturligt sätt hör ihop.

Byggnaderna i en skolenhet ingår också i samma administrativa enhet.

Även verksamhet som inte bedrivs i någon skolbyggnad men som är nära knuten till enheten omfattas av begreppet skolenhet. Här avses t.ex. skolgårdar samt idrottsplatser i nära anslutning till skolans byggnader. Detsamma gäller ifråga om begreppet förskoleenhet.

I begreppet skolenhet ingår också verksamhet vid fritidshem som anordnas vid en skolenhet med förskoleklass och grundskola eller motsvarande obligatorisk skolform.

Det framgår inte av lagtexten eller motivetexten om en skolbyggnad kan ha flera skolenheter. Det finns dock ingenting i lagtexten eller motivetexten som uttryckligen anger att detta skulle vara otillåtet. Det finns således inget förbud i skollagsbestämmelserna för huvudmannen att i en skolbyggnad organisera flera skolenheter.

En förskolechef per förskoleenhet och en rektor per skolenhet

Förskolechefens ansvarsområde tydliggörs i skollagen genom regleringen att det pedagogiska arbetet vid en förskoleenhet ska ledas och samordnas av en förskolechef. På samma sätt ska det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ledas och samordnas av en rektor. Detta gäller förskolan, grundskolan och motsvarande skolformer samt gymnasieskolan.

Ledningsansvaret får inte delas på flera inom en förskole- eller skolenhet. En förskole- eller skolenhet kan därför inte ha mer än en förskolechef eller rektor, vilket innebär att ett barn eller en elev aldrig kan ha mer än en förskolechef eller en rektor.

En skolhuvudman ska kunna organisera verksamheten på det sätt som bäst passar de lokala förutsättningarna. Bland annat kan en förskolechef ha ansvar för flera förskoleenheter och en rektor kan ha ansvar för flera skolenheter.

I motivtexten till skollagen betonas vikten av att ledningen av det pedagogiska arbetet samt ansvaret för verksamhetens inre organisation samlas hos en person och att denne ska kallas förskolechef eller rektor. Det innebär krav på att organisera förskole- eller skolenheten så att allt ansvar och alla befogenheter inom enheten samlas hos denne. Läs mer om möjligheterna att delegera nedan. För en enskild huvudman betyder detta att varje skolenhet måste ha ett eget godkännande från Skolinspektionen.

Skolförfattningarna reglerar inte någon annan ledningsfunktion inom en förskole- eller skolenhet än förskolechef respektive rektor. Om det lokalt inrättas sådana ledningsfunktioner får dessa inte benämnas på ett sådant sätt att det råder tvekan om vem som innehar befattningen rektor respektive förskolechef.

Skolenhet och rektor inom vuxenutbildningen

Definitionen på skolenhet gäller även inom de tre skolformerna inom vuxenutbildningen; kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare. Detta gäller också när kommunen eller landstinget uppdragit åt en enskild fysisk eller juridisk person om att utföra uppgifter (entreprenad). Detta innebär att när utbildningen bedrivs på entreprenad kan denna verksamhet utgöra en egen skolenhet skild från kommunens eller landstingets egna skolenheter. Detta skiljer vuxenutbildningen från övriga skolformer.

Eftersom en elev dels kan läsa i olika skolformer inom vuxenutbildningen samtidigt, dels parallellt läsa kurser som bedrivs vid olika skolenheter, kan en elev inom vuxenutbildningen ha flera olika rektorer.

Modersmålsundervisning

En lärare i modersmål undervisar ofta elever på flera olika skolenheter. Eftersom även elever som får modersmålsundervisning endast kan ha en rektor så blir elevens ordinarie rektor även elevens rektor för modersmålsundervisningen. Detta gäller oavsett om undervisningen fysiskt bedrivs i skolenhetens lokaler eller inte. Om undervisningen t.ex. bedrivs på ett ställe i kommunen för alla elever från olika skolenheter som ska läsa detta språk är det fortfarande elevernas ”ordinarie” rektor som är rektor för eleven också när det gäller modersmålsundervisningen.

Detta innebär att även om huvudmannen väljer att lägga ansvaret för modersmålsundervisningen på rektorn för en skolenhet blir denne chef för läraren, men inte rektor för alla elever. Om all modersmålsundervisning organiseras i en egen organisatorisk enhet får den som ansvarar för enheten inte benämnas rektor eftersom enheten inte utgör en skolenhet i skollagens mening.

Integrerade elever

En elev i grundskolan kan få sin utbildning inom grundsärskolan (integrerad elev), om de huvudmän som berörs är överens om detta och elevens vårdnadshavare medger det. En elev i grundsärskolan kan under samma förutsättningar få sin utbildning inom grundskolan eller sameskolan.

En rektor ansvarar för alla de elever som går på rektorns skolenhet. Om det finns en integrerad elev på skolenheten så blir rektorn där ansvarig för eleven. Rektorn blir då även ansvarig för båda skolformerna. För en elev som på detta sätt får sin utbildning inom en annan skolform än den man är inskriven i gäller de bestämmelser som avser den ursprungliga skolformen. Rektorn för den skolenhet där eleven får sin undervisning får dock besluta om de undantag från dessa bestämmelser som krävs med hänsyn till undervisningens uppläggning.

Detta innebär att det inte går att ha en rektor som är ansvarig för alla elever som är inskrivna i grundsärskolan.

Ledningsansvaret för fritidshem

De allra flesta fritidshem hör ihop med en grundskola och ledningsansvaret vilar då på rektorn. På motsvarande sätt har förskolechefen ledningsansvaret om fritidshemmet hör ihop med en förskola. Ledningsansvaret är inte reglerat i skollagen för de fritidshem som inte hör ihop med någon skola eller förskola.

Ansvarsfördelningen mellan huvudmannen och förskolechefen eller rektorn

Huvudmannen är ytterst ansvarig för att utbildningen genomförs i enlighet med gällande bestämmelser.

Förskolechefen och rektorn kan få sina befogenheter på olika sätt, dels genom att det uttryckligen anges i skolförfattningarna, dels genom delegation.

Av skollagen framgår att förskolechefen och rektorn ska leda och samordna det pedagogiska arbetet och ha ett särskilt ansvar för att utbildningen utvecklas.

Förskolechefen och rektorn ska också besluta om sin enhets inre organisation och fatta sådana beslut som det av skollagen och andra författningar framgår att rektorn eller förskolechefen ska fatta. Det handlar bland annat om arbetet med barn och elever i behov av särskilt stöd, ansvaret för den övergripande organisationen av det pedagogiska arbetet och förskolans och skolans kontakter med arbetslivet och det omgivande samhället.

Huvudmannen får inte fatta sådana beslut som enligt skollagen ska fattas av rektorn eller förskolechefen.

För kommunala skolor gäller att de politiska nämnderna, till exempel barn- och utbildningsnämnden, med vissa begränsningar, kan delegera sin beslutanderätt till anställda i kommunen, till exempel till rektorer och förskolechefer. Den kommunala nämnden har fortfarande det fulla ansvaret för verksamheten. Om nämnden är missnöjd med beslut som en rektor fattar efter delegation kan nämnden inte ändra beslutet, utan endast ta tillbaka delegationen.

Delegation och ställföreträdare

Ledningen och samordningen av det pedagogiska arbetet samt ansvaret för verksamhetens inre organisation ska alltså samlas hos en person och denne ska kallas rektor respektive förskolechef. Ledningsansvaret får alltså inte delas av flera. Däremot har rektorn och förskolechefen stora möjligheter att delegera beslutanderätten till en anställd eller uppdragstagare som har tillräcklig kompetens och erfarenhet. Sådant som får delegeras är bland annat enskilda ledningsuppgifter, frågor som handlar om den inre organisationen och med vissa undantag sådana beslut som rektorn ska fatta enligt skolförfattningarna.

I kommunala verksamheter får rektorn eller förskolechefen också delegera frågor till lokala styrelser förutom när frågan rör enskilda barn eller elever.

Vissa beslut som rektorn ska fatta får inte delegeras. Det ska i så fall framgå av bestämmelsen.

Följande beslut som framgår av skollagen får inte delegeras.

- åtgärdsprogram om stödet ska ges i särskild undervisningsgrupp, enskild undervisning eller i form av anpassad studiegång (3 kap. 9 §)
- avstängning i grundskolan, specialskolan och sameskolan (5 kap. 14 §)
- omedelbar avstängning från de frivilliga skolformerna (5 kap. 17 §)
- omedelbar avstängning från en utbildning med praktiska inslag i de frivilliga skolformerna (5 kap. 19 §)
- omhändertagande av föremål, men det får även lärare besluta om (5 kap. 22 §)
- ledighet i de obligatoriska skolformerna som avser längre tid än tio dagar (7 kap. 18 §)
- befrielse från obligatoriska inslag i undervisningen i de obligatoriska skolformerna (7 kap. 19 §).

Enligt skolförordningen får rektorn inte heller delegera beslut om

- avvikande lärotider för elever i grundsärskolan och specialskolan (3 kap. 5 §)
- att inte flytta upp en elev till närmast högre årskurs (4 kap. 5 §)
- utfärdande av slutbetyg (6 kap. 16 §)
- hur utrymmet för skolans val ska användas (9 kap. 9 §)
- avvikelser från timplanen för elever i träningskolan (10 kap. 4 §)

Det kan också finnas bestämmelser i andra författningar där det framgår att ett beslut inte får delegeras, till exempel i Skolverkets föreskrifter.

Förskolechefen och rektorn får inte heller delegera sådant som hon eller han själv har fått på delegation från nämnden med stöd av kommunallagen.

En ställföreträdare får utses som kan träda in och fullgöra rektorns eller förskolechefens uppgifter när hon eller han inte finns på plats. Det kan bara finnas en ställföreträdare i taget vid varje enskilt tillfälle. En ställföreträdare övertar under denna tid hela det ansvar och alla befogenheter som annars ligger på rektorn eller förskolechefen.

Rektorns beslut kan överklagas

Med hänsyn till elevernas rättssäkerhet kan flera beslut som fattas av rektorn överklagas. Rektorns beslut om avstängning får till exempel överklagas till förvaltningsrätten och rektorns beslut om åtgärdsprogram får överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd.

I de obligatoriska skolformerna kan även rektorns beslut om befrielse från skyldighet att delta i obligatoriska inslag i undervisningen överklagas till förvaltningsrätten. Besluten om särskilt stöd i en särskild undervisningsgrupp eller enskilt samt beslut om anpassad studiegång kan överklagas till överklagandenämnden.

Aktuella bestämmelser och förarbeten

Det här materialet grundar sig på bestämmelserna i skollagen (2010:800), skolförordningen (2011:185) och förarbetena Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, prop. 2009/2010: 165.

Rektor och förskolechef: 2 kap. 9-10 §§ skollagen

Behörighetskrav för rektor och förskolechef: 2 kap. 11 § skollagen

Befattningsutbildning för rektorer: 2 kap. 12 § skollagen

Bestämmelser om beslut som rektorn inte får delegera framgår av texten ovan.

Bestämmelserna i den nya skollagen och skolförordningen ska tillämpas på utbildning från och med den 1 juli 2011.

Bestämmelsen om integrerade elever: 7 kap. 9 § skollagen

Läs mer på www.skolverket.se